

The Social Profile of  
Parents who Give  
Children to the  
Institutional Care

# CONTRIBUȚII LA STUDIAREA PROFILULUI SOCIAL AL PĂRINȚILOR CARE ÎȘI ÎNCREDINȚEAZĂ COPIII OCROTIRII DE TIP INSTITUȚIONAL

TEODOR MIRCEA ALEXIU

*Our study tries to analyse the main social characteristics of the parents that request or accept to enlist their children in a state institution for child protection. We compared two equal samples through logistic regression method.*

## Introducere

Ocotirea instituțională a minorilor este o activitate conștientă și responsabilă realizată de către autoritățile legale pentru buna funcționare a organismului social. Este deci o reacție de autoreglare a societății ca răspuns la unele disfuncții apărute la nivelul sistemului social și are conotații de protecție adresată unei categorii defavorizate, lipsită de mijloace de subzistență, care ar putea ieși altfel din sistem sau care ar putea cauza disfuncții și mai grave la nivelul acestuia (delincvență, mișcări sociale, degradarea imaginii internaționale a respectivei societăți etc.).

Ocotirea instituțională a minorilor nu este o invenție recentă și nu aparține doar unui anumit spațiu social-cultural sau geografic. Ea a apărut, după unele cercetări, odată cu adoptarea creștinismului ca religie oficială și în strânsă legătură cu instituțiile religioase în toate zonele unde a pătruns biserica creștină. Dar instituții pentru ocrotirea, educarea (uneori utilizarea) copiilor fără părinți se întâlnesc și în lumea musulmană și în Asia încă din epoca medievală. Într-adevăr, societatea oferă sprijin

## PROFILUL SOCIAL AL PĂRINȚILOR CU COPII INSTITUȚIONALIZAȚI

instituțional și oferă posibilitatea socializării copiilor orfani sau abandonați, dar acest sprijin nu este dezinteresat, având ca beneficiu obținerea din partea lor a unui comportament socialmente dezirabil și desfășurarea de către aceștia a unei activități utile pentru societatea care i-a ocrotit, devenind astfel cetățeni responsabili.

Specific acestui proces este caracterul imperativ al ocrotirii: statul își asumă sarcina întreținerii și educării acestor copii orfani sau abandonați pentru că în general nu există aparținători dispuși să-și asume aceste sarcini în mod convenabil, sau bunăstarea și securitatea acestor copii ar fi în pericol, sau ei ar pune astfel în pericol bunăstarea și securitatea altora. Desigur că fenomenul este nuanțat în funcție de tipul și spațiul de referință; putem totuși sublinia că, rareori de-a lungul istoriei, familiile au renunțat de bunăvoie la creșterea și educarea propriilor copii (deși pot fi menționați copiii expuși în spațiile publice: piețe, biserici, instituții oficiale în Europa medievală, copiii nelegitimi proveniți în general de la mame necăsătorite sau infanticidul, fenomen mai grav, semnalat încă din Antichitatea greacă și romană și prezent încă și astăzi în cazuri tot mai izolate).

În această perspectivă privind lucrurile, apare ca neobișnuit comportamentul unor familii din România contemporană de a-și încredința copiii unor instituții de stat specializate în ocrotirea minorilor. Și dacă acest comportament își găsea explicația în perioada 1966-1990 când politica pronatalistă a regimului comunist manifestată prin interzicerea dramatică a oricăror măsuri de planificare familială a condus la apariția multor copii nedorți, mult mai puțin explicabil apare acest fenomen în perioada de după decembrie 1989.

Într-adevăr, printre primele măsuri luate de noile autorități instalate la putere după revoluție au fost: liberalizarea avorturilor și a celorlalte măsuri contraceptive, precum și extinderea concediului de maternitate până la împlinirea de către copil a vârstei de 1 an (mai recent până la 2 ani). Astfel, riscul sarcinilor neprevăzute și al copiilor nedorți (neplanificați) pare să nu mai existe, și totuși, după o oarecare

scădere în primii doi ani postrevoluționari (1990, 1991) presiunea internărilor în instituțiile de ocrotire a minorilor a devenit majoră, egalând și chiar întrecând numărul semnalat în perioada anterevoluționară. Desigur, prima explicație oferită în general pentru acest fenomen ciudat este sărăcia tot mai accentuată a populației românești, riscul de a se situa sub pragul de subsistență fiind cel mai ridicat în cazul familiilor cu cel puțin 2 copii<sup>1</sup>. Cu toate acestea, deși importantă ca factor favorizant, sărăcia nu constituie singurul factor explicativ al fenomenului semnalat, mai ales că nu cele mai sărace familii își internează copiii în leagăne, case de copii, școli speciale etc. Iar în ceea ce privește modelul socio-cultural românesc tradițional de organizare și interacțiune familială, nu se pot găsi argumente sau motivații ale acestui fenomen de abandon al copiilor. Această situație deosebită stă la baza demersului nostru explicativ. Astfel, ne propunem ca printr-o investigație concretă la nivelul unor instituții de ocrotire (leagăn, casă de copii) să reușim să identificăm un profil social al părinților minorilor asistați și, în măsura în care va fi posibil, să avansăm și un model explicativ coerent pentru această stare de lucruri.

### Abandonul copiilor - clarificări conceptuale

Fiind un cuvânt de origine franceză, sensul termenului se impune a fi clarificat după dicționarele franțuzești. Astfel, conform dicționarului **Robert Etymologique**, "abandon" este un substantiv masculin care provine din termenul franc "ban" de origine gotică. "Ban" s-a transformat apoi în vechea franceză în "abandon" semnificând "la discreția cui-va", "la bunul plac al unei persoane". Prefixul "a" este privativ și, în acest sens, o femeie care își abandonează copilul pierde orice drept asupra acestuia.

Le petit Robert arată că "abandonul" este acțiunea de a renunța, de a



părăsi, de a nu se mai ocupa de, de a lăsa ceva sau pe cineva la discreția unei/unor persoane.

Dicționarul **Quillet Flammarion** afirmă că "abandon" semnifică a încredința, a oferi ceva sau pe cineva altuia.

Se poate afirma că explicațiile sunt contradictorii mergând în două direcții diferite: un sens este cel de a încredința, a da, a oferi, și un altul cu conotații mult mai negative este de a părăsi, a neglija, a arunca, a renunța.

În românește, a **abandona**, termen care subînțelege ideea de neglijență, uitare, părăsire, semnifică a renunța la un drept. Astfel, în **Dicționarul explicativ al limbii române**, ediția 1995, se menționează:

**ABANDON**- s.m. 1. Părăsirea copiilor sau a familiei. 2. Părăsire a unui bun sau renunțare la un drept. 3. Renunțare a unui concurent la continuarea participării într-o probă sportivă în care este angajat - Din fr. *abandon*.

**ABANDONA**-vb. 1. *Tranz.* A părăsi pe cineva (lăsându-l fără sprijin sau ajutor); a renunța la ceva. 2. *Tranz și intranz.* A renunța la continuarea participării la o întrecere sportivă. Din fr. *Abandonner*.

Deci, abandonul este o stare de fapt în care proprietarul neglijează exercitarea drepturilor sale, dar și a îndatoririlor sale. Astfel, să abandonezi pe cineva este acțiunea de a te dezinteresa de o persoană față de care ai anumite obligații materiale sau morale.

De altfel, în terminologia juridică și socială franceză cuvântul abandon nu se folosește aproape de loc fiind considerat prea peiorativ și culpabilizant.

În România acționează actualmente Legea 47/1993 care specifică:

"Copilul aflat în îngrijirea unei instituții de ocrotire specială sau medicală de stat, a unei instituții private de ocrotire legal constituită sau încredințat în condițiile legii unei persoane fizice poate fi declarat prin hotărâre judecătorească *abandonat*, ca urmare a faptului că *părinții s-au dezinteresat de el în mod vădit o perioadă mai mare de 6 luni*. Prin *dezinteres* se înțe-

lege încetarea imputabilă a oricăror legături între părinți și copil, legături care să dovedească existența unor raporturi părintești normale."

În terminologia românească relevant este faptul că definirea juridică a termenului nu se suprapune cu definiția psihosocială a realității din instituțiile de ocrotire. Astfel, în leagăne și case de copii sunt foarte mulți (majoritatea) copii asistați care nu sunt abandonati din punct de vedere legal, dar în fapt sunt părăsiți de părinții lor, fără a mai avea legături de vreun fel. Iar în cazul în care, conform legii, reprezentanții instituțiilor încearcă să declanșeze procedura legală pentru declararea abandonului, părinții sau alți aparținători în general se opun din răspuțeri (uneori în ideea de a obține un beneficiu în cazul unei eventuale adopții internaționale, alteleori pur și simplu pentru că declanșează sentimentul de pierdere a unui drept!). Cu toate acestea, copiii din casele de copii sunt în general respinși de familiile lor, nefiind vizitați sau primiți în vacanțe, și cel mai grav este că sunt lăsați fără sprijin la împlinirea vârstei de 18 ani, când trebuie să părăsească sistemul de ocrotire.

Deci, deși nu sunt abandonati încă de la început, încredințarea spre ocrotire unei instituții fiind probabil văzută ca o formă temporară de ajutor pentru ca familia să depășească o perioadă dificilă în evoluția ei, cu timpul, din cauza lipsei legăturilor, a atașamentului care nu se mai formează, abandonul (ca trăire psihică, și nu ca o categorie juridică) se instalează treptat.

## Evoluția istorică a abandonului și a ocrotirii copiilor în România

În țările Române copiii părăsiți și orfanii au format, începând din secolul XVIII principalul obiect al asistenței de stat. În 1775 Alexandru Ipsilanti a înființat dijma pentru copiii săraci și a fondat un azil și spital pentru copiii numit "Orfano-

## PROFILUL SOCIAL AL PĂRINȚILOR CU COPII INSTITUȚIONALIZAȚI

trofion". Pentru asistența copiilor mici exista în București la 1798 și azilul "Măneala Brutaru" care putea adăposti și îngriji 80 de copii. Apoi Regulamentul Organic (1831-1832) vine cu dispoziții precise pentru copiii părăsiți, bolnavi etc. În 1852 Alexandru Ghica, domnul Moldovei a fondat la Iași "Institutul Gregorian" cu cinci secțiuni: secțiunea copiilor găsiți, a consultațiilor gratuite pentru sugari, a vaccinațiilor antivariolice, biroul de plasare pentru doici și școala de moașe.

Pentru protecția copiilor găsiți, întreținuți după Regulamentul Organic cu câte un galben lunar din veniturile Cutiei Milelor - de unde numele de "copii ai cutiei" -, doctorul Carol Davilla creează în urma pierderii soției sale, un azil. Acest azil capătă înalta protecție a Doamnei Elena Cuza și de aceea în 1862 când se pune piatra de temelie a noului său local ia numele de Azilul Elena Doamna. Vechiul Orfanotrofion este transformat în 1858 în Spitalul de Copii și nu mai asigură asistență suficientă pentru copiii găsiți. De aceea se creează în 1867 Orfelinatul Sf. Pantelimon cu o secție pentru surdo-muți. Fondurile pentru această instituție provenite din Cutia Milelor și din donații ajută la sprijinirea copiilor găsiți pe cuprinsul Bucureștilor până în 1881, când serviciul de asistență trece sub conducerea municipalității. În 1894 se legiferează sarcina comunei de a se ocupa de copiii găsiți, de infirmi, de alienați - se înființează un azil de noapte și ospătării comunale. În 1897, din inițiativa doamnei Ecaterina G. Cantacuzino se înființează Leagănul Sf. Ecaterina. În Transilvania, statul ungar a mandatat societatea "Crucea Albă" (1888) pentru a ocroti copiii orfani sau părăsiți în instituțiile sale. Mai târziu, se creează așa-numitele "Sedrii Orfanale" (aceste instituții județene sau municipale veghează asupra tuturor copiilor orfani sau minori a căror familie nu este în stare să-i crească; ele le administrează bunurile, supraveghează instrucția și educația lor, le indică un tutore căruia îi controlează activitatea chiar dacă este rudă apropiată. Sedria poate să ia sub protecția sa chiar copii ai căror părinți au resurse materiale, dar care temporar sunt

incapabili să-i crească (din cauza bolii, detenției, absenței sau oricărui alt motiv).

În secolul XX intervenția statului în opera de asistență și organizarea ei pe teritoriul întregii României Unite începe odată cu anul 1920 când se creează Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale.

Acesta avea un organ special - Direcția Asistenței - al cărui scop era de a organiza, controla și conduce acțiunea de asistență socială privitoare la:

- a) lehuze sărace;
- b) copii săraci, orfani, copii găsiți, infirmi, vagabonzi, persoane abandonate;
- c) infirmi și invalizi săraci;
- d) răniți, bolnavi și convalescenți săraci;
- e) văduve și bătrâni;
- f) orbi și surdo-muți, neputincioși și nevolnici, precum și asistența celor care deși sunt în stare de muncă totuși trebuie ajutați spre a-și găsi mijloace de trai;
- g) combaterea cerșetoriei și a vagabondajului;
- h) prevenirea și combaterea bolilor sociale.

Organele locale de execuție erau birourile județene și comunale, iar ca organ consultativ de aviz și coordonare era Comitetul Județean care avea ca președinte pe prefect.

La 14 iulie 1930 se promulgă Legea Sanitară și de Ocrotire care prevedea printre altele: "(...) Copiii a căror dezvoltare fizică, intelectuală și morală nu se poate asigura în cadrul familiei vor putea fi trecuți în sarcina statului, județului sau comunei, respectându-se prevederile codului civil. Calificarea și repartitia copiilor din această categorie în instituții de asistență se face de către autoritățile judiciare, secțiile tutelare ale tribunalelor, în colaborare cu oficiile de ocrotire sau cu medicii igienisti de ocrotire".

Și, în sfârșit, iată cum sunt descrise în Enciclopedia României - 1938 - Centrele pentru ocrotirea copiilor (pag. 529): "O categorie de copii care merită toată atenția societății sunt copiii părăsiți,



copiii orfani fără susținători legali, copiii moralmente abandonati, în fine, copiii numiți "ai nimănui" sau mai bine-zis "ai statului". Pentru asistența acestora s-au creat *centrele pentru ocrotirea copiilor* compuse dintr-un azil central unde sunt ținuți sub îngrijire specială copiii până la etatea de doi ani și coloniile centrului (la sate sau orașe) unde copiii mai mari de doi ani sunt plasați la părinți crescători în schimbul unei taxe. Azilul Central și coloniile de părinți crescători formează o unitate administrativă în care se primesc copii până la vârsta de 16 ani. Până în prezent numărul lor e de șase (Cluj, Timișoara, Arad, Oradea, Târgul-Mureș și Chișinău) cu un efectiv de 9000 de copii asistați. În curs de organizare sunt încă patru (Galați, Iași, Cernăuți și Craiova). La București "Leagănul Sf. Ecaterina" îndeplinește funcția de centru de ocrotire. Inițiativa particulară nu lipsește nici din acest gen de activitate. **Vrednice de amintit sunt "Casa Copilului" din București și "Institutul Gregorian" din Iași. Ambele lucrează după aceeași metodă ca și centrele de ocrotire... În asistența copiilor orfani inițiativa particulară are o activitate foarte importantă (cca. 90 orfelinate)".**

Sistemul de protecție a familiei și a copilului a funcționat și în timpul regimului comunist postbelic într-o continuitate firească până la sfârșitul anilor 1960. Activitatea era reglementată prin:

- Hotărârea nr. 809/1954 privind ocrotirea copiilor rămași fără părinți sau lipsiți de posibilitatea de a fi crescuți în familie.
- Codul familiei- Legea nr.4/1954.
- Decretul nr. 285/1960 privind acordarea alocației de stat pentru copii.
- Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 106/1965 privind organizarea și funcționarea învățământului de cultură generală pentru copii cu deficiențe senzoriale, fizice și intelectuale.

După punerea în aplicare a măsurilor pronataliste în 1967-1968, numărul copiilor nedoriți a început să crească fiind nevoie de noi reglementări și noi măsuri de ocrotire. Ca urmare s-a adoptat Legea nr.3

din 26 martie 1970 privind regimul ocrotirii unor categorii de minori<sup>2</sup>.

Legea prevedea ocrotirea următoarelor categorii de minori:

- ai căror părinți sunt decedați, necunoscuți sau în orice altă situație care duce la instituirea tutelei, dacă nu au bunuri sau alte mijloace materiale proprii și nu există persoane care au fost obligate sau care pot fi obligate să-i întrețină;
- care, fiind deficienți, au nevoie de o îngrijire specială ce nu le poate fi asigurată în familie;
- a căror dezvoltare fizică, morală sau intelectuală, ori a căror sănătate este primejduită în familie;
- care au săvârșit fapte prevăzute de legea penală, dar nu răspund penal sau sunt expuși să săvârșescă asemenea fapte, ori ale căror purtări contribuie la răspândirea de vicii sau deprinderi imorale în rândul altor minori.

Prevederea cea mai importantă a legii, conținută în articolul 5, se referea la încredințarea acestor minori unuia din următoarele instituții de ocrotire:

- leagăne pentru copii în vârstă de până la 3 ani;
- case de copii pentru preșcolari și școlari;
- grădinițe, precum și școli generale și licee de cultură generală pentru deficienți recuperabili;
- școli profesionale și licee de specialitate pentru deficienți recuperabili;
- cămine școală și cămine atelier pentru deficienți parțial recuperabili;
- cămine pentru deficienți nerecuperabili.

Este adevărat că legea prevedea și alte măsuri de ocrotire, mai potrivite, aflate la dispoziția Comisiei pentru ocrotirea minorilor. Acestea era plasamentul familial și încredințarea. Din păcate, deși reglementate în mod amănunțit, comisiile făceau extrem de rar apel la acest tip de măsuri, situație care reiese de altfel și din comparația între numărul copiilor instituționalizați și numărul celor aflați în plasament sau încredințare.

## PROFILUL SOCIAL AL PĂRINȚILOR CU COPII INSTITUȚIONALIZAȚI

De altfel, deși specialiștii occidentali atrăseseră deja atenția asupra efectelor dezastruoase ale dezvoltării unui copil în afara cadrului familial, lipsit de dragoste și atașament părintesc, și, tot astfel, și în România, lucrătorii din aceste instituții ca și specialiștii sesizau numeroase disfuncții în comportamentul minorilor asistați instituțional, beneficiile rezultate din satisfacerea nevoilor primare ale acestora au fost, și, din păcate, mai sunt uneori considerate ca suficiente pentru o ocrotire adecvată, corectă și eficientă. Fără îndoială că autoritățile românești și, mai ales, factorii componenți ai Comisiilor pentru Ocrotirea Minorilor, "contemplând efectele activității lor sunt în stare să aibă o satisfacție mult mai mare vizitând o instituție și primind omagiul unui grup docil și disciplinat de copii la fel de "bine îngrijiți", decât să încerce să-și imagineze aceiași copii mai puțin "bine îngrijiți" poate, dar jucându-se fericiți în familiile lor de plasament" (J. Bowlby - *Child Care and the Growth of Love*, Penguin Books, UK, 1974, p. 240). Este uimitor de remarcant cum aceste automatisme ale comportamentelor autorităților administrative surprinse de John Bowlby cu mai bine de 50 de ani în urmă își păstrează încă actualitatea!

Instituția fiind soluția, copiii rămân aici pînă la împlinirea vârstei de 18 ani, cu o singură excepție: tinerii asistați care își continuă studiile în forme de învățământ post-liceale sau universitare și nu se bucură de o altă formă de întreținere din partea statului. Din păcate, cei care se califică în această din urmă categorie constituie cazuri izolate și, din numeroase

motive, datorate în principal caracteristicilor dezvoltării deprinderilor sociale și intelectuale ale minorilor ocrotiți în instituții, numărul lor a fost și rămâne statistic nesemnificativ.

În regimul politic premergător anului 1989 sistemul de ocrotire instituțională a minorilor, deși imperfect, funcționa totuși, copiii asistați ai caselor de copii reușind, după încheierea perioadei de ocrotire, o oarecare inserție socială. Ei erau dirijați, în general, spre locuri de muncă în întreprinderile socialiste care dispuneau de regulă de cămine și cantine, continuând astfel să funcționeze în condiții aproximativ conforme vechilor deprinderi și comportamente dobândite în instituțiile de ocrotire. Ne referim în principal la lipsa deprinderilor de viață independentă și a capacităților de a-și planifica autonom existența pe termen lung. Nevoia aceasta de dirijare și ocrotire permanentă pare a fi, după opinia specialiștilor, o caracteristică importantă a tuturor tinerilor care sunt educați în afara familiei. Astfel, după cum subliniază și John Bowlby în lucrarea citată anterior, într-o familie obișnuită părinții care într-o primă fază preiau toate responsabilitățile privind viața și dezvoltarea copilului lor, îi transferă treptat acestuia o parte tot mai mare a acestei responsabilități și veghează la dezvoltarea lui tot mai autonomă și mai conștientă de sine. Ei se străduie să transmită și să formeze deprinderile legate de necesitatea satisfacerii tot mai depline a propriilor nevoi prin propriile resurse precum și de necesitatea planificării atente a acestor procese.

Anul	Numărul de copii în legăne și case de copii	Numărul de copii în plasament familial și încredințare
1989	40.500	5.730
1990	37.240	-
1991	34.112	9.141
1992	39.000	7.549
1993	39.188	8.252
1994	41.986	8.342

Sursa: Elena ZAMFIR, Cătălin ZAMFIR - *POLITICI SOCIALE, România în Context European*, Ed. Alternative, București, 1996, pag. 256.



Aceste lucruri nu se întâmplau desigur în casele de copii unde un număr mic de personal educativ și auxiliar reușeau cu greu să mențină disciplina și să asigure satisfacerea uniformă, la nivel minim, a nevoilor diverse ale tinerilor asistați - fără a avea deci posibilitatea (timpul, energia, pregătirea sau intenția necesare) pentru a realiza o educație eficientă și o bună pregătire a existenței viitoare a copiilor.

Lipsa deprinderilor de viață independentă era adesea dublată la tinerii asistați de o lipsă de cunoaștere și acceptare a normelor sociale - din cauza lipsei contactelor cu lumea din afară - ceea ce contribuia, în momentul ieșirii în această lume, la respingerea tinerilor de către societatea exterioară, respingerea de către ei a acestei societăți și tendința, care s-a amplificat astăzi, de endogrupare, de a considera instituția ca pe un model ideal de viață și pe colegii de instituție ca modele de comportare umană care pot fi cu greu părăsiți.

Datorită sistemului descris anterior, aceste curențe nu influențau decisiv procesul de integrare socială a foștilor asistați, aceștia trecând într-o oarecare măsură într-un alt sistem de ocrotire socială realizat de serviciul de personal și organizația politică de tineret de la nivelul fostelor întreprinderi socialiste. Desigur că aceasta nu însemna rezolvarea tuturor problemelor. Tinerii care proveneau din sistemul de ocrotire instituțională prezentau în general greutatea de învățare și de aceea aveau mari dificultăți de a promova sistemele de pregătire școlară și profesională. Dar, datorită generalizării învățământului liceal, obiectiv important al politicii în domeniul educației a partidului comunist, urmărit cu obstinție și raportat cu mândrie în toate ocaziile, balanța calitate-cantitate în pregătirea școlară a tinerilor înclina decisiv în favoarea numărului; în acest context asistații caselor de copii erau ajutați să promoveze fără a avea întotdeauna cunoștințele necesare sau un minimum de deprinderi profesionale. Nici șomajul nu era un fenomen prezent sau tolerat de politica în domeniul politico-social a aceluiași partid comunist. Ca urmare tinerii care părăseau sistemul de

ocrotire instituțional erau de obicei menținuți pe posturi chiar în absența unei pregătiri adecvate sau a randamentului minim impus. Chiar în cazul unor fapte reprobabile ('antisociale') săvârșite de aceștia, pe deapsa era mutarea disciplinară într-un alt post, într-o altă unitate economică sau "încredințarea spre educație colectivului de muncitori". Adesea tinerele fete provenite din casele de copii se confruntau cu probleme legate de activitatea sexuală care devia de la "normele etice ale societății socialiste" devenind fără voia lor mame necăsătorite, având copii nelegitimi, nerecunoscuți, cu paternitate incertă, sau chiar abandonându-și adesea în maternitate copiii nedorți. Soluții existau, desigur, și pentru aceste situații: ele constau în internarea acestor copii în Leagăne sau diverse secții ale spitalelor de copii (distrofici, secții exterioare etc.) cu încuviințarea autorităților medicale care coordonau aceste instituții. Astfel ciclul reîncepea, sistemul de ocrotire instituțional având și proprietatea de a se autoreproduce! Toate acestea dovedesc faptul că, pînă în decembrie 1989, sistemul de ocrotire și integrare socială a minorilor instituționalizați, deși nesatisfăcător și cu însemnate curențe, funcționa totuși.

Începând cu decembrie 1989 însă, România intră într-o nouă etapă istorică. Este o etapă de mari schimbări politice și economico-sociale, cunoscută sub numele de "perioadă de tranziție", etapă în care vechea stabilitate este înlocuită cu o altă realitate mult mai dinamică, mai schimbătoare. Astfel, ca o primă consecință, vechile întreprinderi socialiste devenite societăți comerciale se confruntă cu mari greutatea economice și financiare ceea ce determină apariția unui fenomen social neobișnuit pentru România ultimilor 50 de ani: *șomajul*. Managerii refuză acum menținerea pe posturi salarizate a muncitorilor cu probleme sociale; așa-numitele "cazuri sociale" nu mai sunt acceptate la angajare - eficiența economică devine singurul criteriu de salarizare; politica socială nu mai constituie o latură prioritară a activității din economia românească. Aceeași eficiență economică, devenită criteriu suprem de

## PROFILUL SOCIAL AL PĂRINȚILOR CU COPII INSTITUȚIONALIZAȚI

evaluare, determină și închiderea fostelor cantine de întreținere, sau rentabilizarea lor în sensul transformării în magazine alimentare private sau locuri pentru sărbătorirea contra plată a unor evenimente personale; în orice caz își pierd caracterul social de sprijin pentru ameliorarea condițiilor de viață ale salariaților dezavantajați. Fostele cămine de întreprindere devin și ele treptat, în condițiile dispariției progresive a fondurilor destinate întreținerii lor, proprietate particulară - ca mai toate celelalte spații de locuit care aparțineau fostului stat socialist.

Desigur că toate aceste schimbări sunt benefice pentru sistemul economic românesc care capătă astfel caracteristici moderne, europene. Ceea ce este însă de criticat, credem noi, este lipsa preocupărilor coerente pentru crearea unui sistem adecvat de protecție socială, cu referire specială la categoriile sociale cele mai dezavantajate. Și aceasta în condițiile în care pînă nu demult, în perioada 1990-1996, România a fost condusă de guverne a căror orientare declarată era cea social-democrată.

Principalul efect al acestor transformări pentru tinerii asistați ai instituțiilor de ocrotire care ajung la vîrsta critică de 18 ani - când trebuie să părăsească sistemul - este lipsa oricărui suport social ulterior și, practic, respingerea lor de către societatea care îi ocrotise pînă atunci. Ei au astfel un puternic sentiment de excludere socială; încercările lor de integrare se soldează, aproape invariabil, cu eșecuri.

Este, fără îndoială, una din cauzele creșterii criminalității la nivelul acestei categorii de tineri adulți; mulți dintre ei fără domiciliu stabil și posibilități clare de supraviețuire sunt expuși fenomenelor de prostituție, delincvență, abuz de substanțe halucinogene etc., fenomen ce afectează în principal categoria celor fără adăpost, denumiți generic "copiii străzii" și care provin în majoritate tot dintre minorii asistați ai caselor de copii. Iată spre exemplificare cum se prezintă situația fenomenului infracțional la această categorie socială după 1989 într-unul din cele mai mari județe ale țării (vezi tabelul de pe această pagină).

Într-adevăr, ce posibilități și soluții au la dispoziție acești tineri, în general cu mari probleme afective și intelectuale și, în plus, lipsiți de deprinderi de viață independentă, așa cum arătăm mai sus? Desigur, strada, (dar și parcurile, peronul gărilor, subsolurile părăsite, gurile de canal etc.) areștul poliției sau penitenciarele sunt soluțiile pe care realitatea socială ni le înfățișează ca fiind cele mai frecvent folosite, deși ele nu sunt dorite de nimeni, ciclul criminalității avînd în majoritatea cazurilor o evoluție amplificată și conducînd inevitabil la excludere socială. O dovadă în acest sens este și faptul că sistemul penitenciar românesc (inclusiv instituțiile de reeducare pentru minori) nu mai poate face față solicitărilor, supraaglomerarea ducînd chiar la mișcări de protest și revolte din partea deținuților!

### Evoluția infracțiunilor săvârșite de minori în județul Timiș

Felul infracțiunii	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Contra avutului public	5	36	96	65	769	93	141	75
Contra avutului particular	28	32	153	154	1551	403	491	457
Lovituri, vătămări și omoruri	1	20	3	2	225	28	14	27
Violuri și infracțiuni sexuale	2	7	10	6	67	10	-	8
TOTAL	36	95	242	227	2612	534	646	567

Sursa: arhiva Inspectoratului Județean de Poliție Timiș, 1997.





O altă parte dintre acești tineri, de obicei cei mai conformiști și mai obediți - acestea fiind în general valorile transmise cu precădere în sistemul instituțional de ocrotire - revin, după respingerea lor de către societatea exterioară, tot la casa de copii în căutare de sprijin și susținere. Și, de obicei, sunt acceptați! Deși ilegală, aceasta este o măsură explicabilă din perspectiva directorilor acestor instituții care sunt puși în fața unei dileme umane și de responsabilitate socială. Așa cum arată unele cercetări, la sfârșitul anului 1994, numărul majorilor rămași ilegal în casele de copii din România era de 409, deși ei "crează probleme deosebite (violență, furturi, abuz sexual etc.)" - Elena și Cătălin Zamfir, op. cit., pag. 232.

Chiar această soluție nu ar fi de respins **ab initio** dacă numărul de internări în instituțiile de ocrotire ar fi în scădere - proces care era de așteptat în condițiile **liberalizării** folosirii măsurilor contraceptive din România după decembrie 1989, liberalizare care ar fi fost normal să aibă ca rezultat scăderea numărului de copii nedorți și abandonati și diminuarea fluxurilor de intrare în sistemul de ocrotire instituțională. Într-adevăr, este de reamintit că legea nr. 3 din 1970 și crearea sistemului de ocrotire instituțională au apărut la noi ca un răspuns la reacția populației de abandon și neglijare a copiilor nedorți, venți pe lume ca rezultat al măsurilor pronataliste din 1966. Era firesc și de așteptat deci, ca odată cu liberalizarea avorturilor și a celorlalte mijloace contraceptive, precum și cu majorarea concediului de maternitate la 12 luni, (astăzi la 24 luni) numărul copiilor nedorți și aban-

donati să scadă. Această situație care pare să fi funcționat în primii doi ani de tranziție (1990-1991) se reflectă în situația statistică a minorilor instituționalizați în România (vezi tabelul de pe această pag.).

Cu toate acestea este posibil ca evoluția descrisă să fie datorată și intervenției unor alți factori, printre care:

- adopția națională și mai ales internațională a minorilor din leagăne, secții ale spitalelor de copii și case de copii, fenomen care a atins cote foarte ridicate mai ales în primii ani post-revoluție, până la constituirea Comitetului Român pentru Adopții. Acest factor pare a fi responsabil pentru scăderea presiunii de intrare în instituțiile de ocrotire românești în 1990 și 1991; situația revine însă la valorile anterioare după adoptarea măsurilor legislative ce limitează adopțiile internaționale.

- ideile de dezinstituționalizare, alternative la instituționalizare și crearea unităților nonguvernamentale de tip familial pentru ocrotirea minorilor apărute în număr însemnat după 1990 în marile orașe ale țării, având, de obicei, un însemnat sprijin financiar și logistic internațional (Romanian Orphanage Trust - Pentru Copiii Noștri, Fundația Caritas - Timișoara, Fundația Helios - Craiova, Organizația World Vision, și multe altele).

În ciuda acestor inițiative, presiunea internărilor în leagăne și case de copii își reia cadența începând cu anul 1993, atingând chiar cote superioare anului 1989 (vezi tabelul). Explicația poate fi atribuită și de această dată unui complex de factori, printre care:

1. Liberalizarea relațiilor dintre sexe (unii numesc fenomenul "libertinaj"),

Anul	Număr de copii în leagăne și case de copii
1989	40 500
1990	37 240
1991	34 112
1992	39 000
1993	39 188
1994	41 986

Sursa: Elena Zamfir, Cătălin Zamfir - **Politici sociale-România în context European**, Ed. Alternative, București, 1996.

## PROFILUL SOCIAL AL PĂRINȚILOR CU COPII INSTITUȚIONALIZAȚI

Caracteristici	Vârsta la primul contact sexual			Total	Nr. de cazuri
	sub 18 ani	18-19	20-24		
Total	36,1	33,6	30,3	100,0	818
Reședința					
București	28,0	31,9	40,1	100,0	156
Alte orașe	32,3	34,1	33,5	100,0	280
Rural	40,8	33,6	25,7	100,0	382
Starea civilă la primul contact sexual					
Căsătorite	30,7	36,8	32,5	100,0	401
Necăsătorite	41,0	30,7	28,3	100,0	417
Grad de școlarizare					
Opt clase	72,5	13,5	14,0	100,0	158
Școala prof.	41,4	36,3	22,3	100,0	273
Liceu	15,4	42,4	42,2	100,0	308
Postliceal	7,4	38,7	53,9	100,0	79

Sursa: Cercetarea sănătății reproducerii în România, martie, 1995 - realizat de IOMC - CDC

mai ales în primii ani după revoluție, ca urmare a relativizării normelor și a valorilor morale în numele "eliberării" de toate interdicțiile regimului trecut. Efectele acestei atitudini sunt legate de scăderea vârstei de debut a vieții sexuale cu consecințe importante privind creșterea numărului de nașteri în afara căsătoriei, din uniuni întâmplătoare sau consensuale, precum și sporirea numărului de mame adolescente cu risc ridicat de a-și abandona copiii.

Vârsta la primul contact sexual după diferite caracteristici (date procentuale) (vezi tabelul de pe această pag.).

Rata divorțurilor, precum și proporția familiilor monoparentale este, de asemenea, foarte ridicată la noi, mai ales în ultimii ani, (astfel, în 1993 numărul de divorțuri la 100 de căsătorii era în medie de 18, numărul copiilor născuți în afara căsătoriei la 100 de nașteri era în medie de 17, iar procentul familiilor cu un singur părinte față de numărul total al familiilor cu copii era în medie de 16% - cf. Raportul Dezvoltării Umane în România - UNICEF București, 1995).

2. Condițiile economice precare în care își desfășoară existența majoritatea familiilor românești în această perioadă de tranziție. Astfel, după cum arăta prof. Cătălin Zamfir în lucrarea "Dimensiuni ale sărăciei - 1994", Editura Expert, 1995,

apariția celui de al doilea copil în familie crește în mod decisiv șansele ca familia respectivă să se situeze sub limita unui trai decent.

Modelul explicativ propus de noi este că, deși familiile românești își doresc mai mulți copii și nu folosesc metodele contraceptive existente pentru a preveni aceste nașteri planificate sau acceptate, ele sunt adesea supuse presiunii economice constrângătoare, lipsei mijloacelor minime de subzistență, și de aceea folosesc ca măsură de protecție atât a bunăstării proprii, cât și a bunăstării viitoare a copilului nou-născut internarea într-o instituție de ocrotire unde se consideră că existența îi va fi asigurată prin subsidii bugetare. Această măsură de protecție, deși neobișnuită în tradiția românească, nu este recunoscută ca o formă de abandon, ci doar ca o încredințare temporară a copilului și a sarcinilor părintești considerate ca depășind capacitățile actuale ale familiei, unei instituții abilitate, care oricum își îndeplinește obiectivele sociale planificate și susținute de bugetul statului. Din păcate abandonul, deși nu îmbracă forma legală a declarării lui formale sau a decăderii din drepturile părintești, se produce totuși! Se produce prin rarefierea legăturilor, prin contacte tot mai rare, alimentate de credința că minorilor din instituție are cine



să le poarte de grijă și că părinții trebuie să acționeze pentru a asigura existența celor din lumea de afară, neprotejată. Astfel, la 18 ani, după încheierea perioadei de ocrotire, tinerii adulți se regăsesc de obicei singuri, fără sprijin familial, familia de origine fiind acum și ea o parte a societății exterioare care îi respinge.

Dacă aceasta este realitatea nedorită, alarmantă, dar totuși obiectivă, urmează întrebarea firească: "Ce este de făcut?", ce se poate întreprinde, de către cine și la ce nivel pentru a reuși o soluționare viabilă a problemelor de integrare socială cu care se confruntă tinerii care trebuie să părăsească sistemul instituțional de ocrotire din România?

Trebuie menționat că problema a preocupat factorii responsabili de la diferite niveluri și că există inițiative valoroase în această direcție. Astfel, în trei județe ale țării (Cluj, Iași și Timiș), precum și în două sectoare ale municipiului București s-a desfășurat proiectul UNICEF ce a avut ca obiectiv dezinstituționalizarea și reintegrarea în familiile de origine a copiilor din casele de copii, oferindu-li-se sprijin psihologic și financiar.

Funcționează la Craiova și Brașov asociații nonguvernamentale specializate care asigură tranziția tinerilor minori fără sprijin, foști asistați ai instituțiilor de ocrotire; aici se încearcă inserția socială a acestora prin găsirea de locuri de muncă și locuințe. Eforturile acestea sunt adesea răsplătite de reușite, datorate în mare parte și fondurilor pe care le au la dispoziție aceste agenții din partea diverselor organisme internaționale cu care colaborează.

Centrele de sprijin familial și ocrotirea copilului de pe lângă Consiliile Județene din zone importante ale României (Iași, Focșani, Bacău, Cluj, Timișoara, Arad etc.) au acționat cu rezultate notabile în direcția dezinstituționalizării ocrotirii minorilor, promovând soluția plasamentului familial pentru un număr tot mai mare de copii.

În Timișoara s-a deschis recent la inițiativa ISTH-Timiș un "Centru de tranzit pentru tinerele mame necăsătorite" precum și un "Centru de tranzit pentru tinerii

majori", având ca obiective tocmai integrarea socială și sprijin temporar pentru tinerii de peste 18 ani foști asistați ai instituțiilor de ocrotire care sunt în căutare de serviciu și locuință.

Există, de asemenea, numeroase instituții de tip familial pentru ocrotirea minorilor (având de obicei un număr foarte mic de asistați și personalul care joacă rolurile caracteristice unei familii obișnuite: mamă, tată, bunică, mătușă etc.) în numeroase locuri din țară: Timișoara (Casa cu ferestre deschise), Bacău, Brașov, București, Iași, Cluj etc.

Și lista ar putea continua cu numeroase alte inițiative ale unor asociații și organizații umanitare, creștine, filantropice etc. din majoritatea zonelor țării.

Dar ceea ce încă ne lipsește este existența unei politici unitare, coerente, planificate, realizată și condusă la nivel central pentru a asigura:

- pe de o parte sprijinirea în continuare a tinerilor majori, după încheierea perioadei de ocrotire pentru o mai adecvată inserție socială prin monitorizarea integrării profesionale și oferirea de facilități privind locuința, menajul, gestionarea veniturilor etc.;

- pe de altă parte, acțiuni de planificare a viitoarei externări a asistaților, ceea ce ar determina, poate, modificări în structura obiectivelor programelor derulate în instituții în direcția dezvoltării capacităților de viață independentă și de prevenire și realizare a deschiderii către societate.

Noul curs al politicii românești survenit după alegerile din noiembrie 1996 s-a reflectat și în noul sistem de protecție a copilului. Astfel, în ianuarie 1997 a fost creat un Departament pentru Protecția Copilului în cadrul structurilor executive guvernamentale, în urma reorganizării Comitetului Național pentru Protecția Copilului.

Într-o perioadă scurtă de timp și cu resurse limitate, Departamentul pentru Protecția Copilului a reușit să facă schimbări importante ale cadrului legislativ, pentru a face posibilă descentralizarea, și a susține conceptele cuprinse în Convenția

## PROFILUL SOCIAL AL PĂRINȚILOR CU COPII INSTITUȚIONALIZAȚI

ONU a Drepturilor Copilului și în Recomandarea 1286 a Adunării Parlamentare a Consiliului European. Aceste noi măsuri legislative au fost:

- H.G.R. nr. 205/1997, privind organizarea activităților Autorităților Administrației Publice Locale în domeniul Protecției Drepturilor Copilului;
- Ordonanța de urgență nr. 25/1997 cu privire la adopții, aprobată prin Legea nr. 87/1998;
- Ordonanța de urgență nr. 26/1997, privind protecția copilului aflat în dificultate, aprobată prin Legea nr. 108/1998;
- H.G.R. nr. 245/1997 privind criteriile de autorizare a organismelor private care desfășoară activități în domeniul protecției copilului prin adopție;
- H.G.R. nr. 604/1997 privind criteriile de autorizare a organismelor private care desfășoară activități în domeniul protecției copilului;
- H.G.R. nr. 217/1997 cu privire la condițiile de obținere a atestatului, procedurile de atestare și statutul asistentului maternal profesionist.

Ca o consecință a acestor noi reglementări, au fost create noile **Comisii pentru protecția drepturilor copilului**, organe de specialitate ale Consiliilor Județene, prezidate de Secretarul acestuia. **Serviciile publice specializate pentru protecția drepturilor copilului** sunt create în prezent sub autoritatea **Comisilor** și acționând ca organ executiv al acestora. Instituțiile rezidențiale pentru copii au intrat în responsabilitatea Consiliilor Județene prin procesul de descentralizare impus de noile acte normative în vigoare.

Dintre toate reglementările legislative recente, cea mai importantă privind consecințele asupra sistemului de protecție a copilului este fără îndoială Legea nr. 108/1998. Legea marchează o importantă evoluție calitativă față de vechile reglementări în domeniul protecției copilului aflat în dificultate (legea nr.3/1970) reprezentând prin conceptele folosite și prevederile explicite o modernizare a sistemului și o aliniere sub acest aspect la standardele europene contemporane.

Astfel termenul "*minor*" a fost înlocuit cu cel de "*copil*" menținându-i aceeași semnificație (persoană sub 18 ani care nu are capacitate deplină de exercițiu). Responsabilitatea privind protecția și asistența "*copilului aflat în dificultate*" (definită în sensul că dezvoltarea sau integritatea sa fizică sau morală sunt periclitate) revine "*comunității locale*" reprezentată de Comisia pentru Protecția Copilului (cu atribuții și componență relativ asemănătoare cu vechea Comisie pentru Ocrotirea Minorilor).

Legea prevede "respectarea intereselor superioare" ale copilului aflat în dificultate în sensul exercitării unei influențe benefice asupra dezvoltării lui fizice sau morale armonioase, concept nelipsit din reglementările legislative ale țărilor dezvoltate din Europa și America de Nord privind protecția copiilor.

Măsurile de protecție prevăzute de lege sunt ierarhizate în măsuri temporare (plasament) sau măsuri de durată mai lungă (încredințare). Deosebirea dintre măsurile de încredințare și plasament este mai nuanțată în noua lege (spre deosebire de Legea nr.3/1970).

Astfel *încredințarea* este o măsură care acționează în cazurile în care părinții copilului sunt decedați, necunoscuți, puși sub interdicție, dispăruți, declarați morți sau decăzuți din drepturile părintești și nu a fost instituită tutela, sau în cazul în care copilul a fost declarat abandonat prin hotărâre judecătorească rămasă definitivă.

*Plasamentul* poate fi hotărât de Comisia pentru Protecția Copilului dacă securitatea, dezvoltarea sau integritatea morală a copilului sunt periclitate în familie din motive independente de voința părinților, la cererea acestora, a unuia dintre ei, sau a unei rude a copilului până la gradul IV inclusiv. De asemenea, dacă părinții sau unul dintre aceștia pun în pericol securitatea, dezvoltarea sau integritatea morală a copilului prin exercitarea în mod abuziv a obligațiilor de părinte (abuzul copilului este, de asemenea, un concept modern în literatura psiho-socială) sau prin neglijența gravă în îndeplinirea obligațiilor de părinte, serviciul public specializat



poate decide plasarea în regim de urgență a copilului. Această măsură mai poate fi luată și în cazul în care copilul este găsit lipsit de supraveghere sau este părăsit de părinți.

Atât încredințarea cât și plasamentul pot fi făcute:

- la o familie sau persoană (au prioritate rudele până la gradul IV inclusiv);

- la serviciul public specializat sau către un organism privat autorizat.

În plus, mai există plasamentul de urgență și încredințarea copilului în vederea adopției (prima fiind cea mai provizorie și de scurtă durată, a doua cea mai stabilă și cvasi-permanentă).

De reținut este faptul că atât măsura de încredințare cât și cea de plasament sunt *reevaluate* "cel puțin odată la trei luni" în funcție de interesul superior al copilului. În cazul revenirii în familia de origine se instituie o "perioadă de probă" (supravegheată) de minimum 3 luni. Un alt concept cheie este cel de *mediu familial*. Legea afirmă că serviciile publice specializate sau organismele private autorizate trebuie să asigure copilului un "mediu familial corespunzător". De fapt, obiectivul final al tuturor măsurilor de protecție este reintegrarea familială a copilului (în familia proprie, în familia unor rude sau în familia de plasament). Este o idee nouă, superioară vechii concepții care avea ca idee centrală termenul de *ocrotire* și care se preocupa cu precădere de satisfacerea nevoilor elementare ale minorilor. Accentul pus pe mediul familial se centrează pe satisfacerea cu precădere a nevoilor emoționale ale copiilor, fiind în concordanță cu teoriile moderne privind formarea legăturilor de atașament cu influență decisivă asupra formării personalității și a funcționării normale a unei persoane în mediul social.

În această direcție, inovația principală conținută de lege este apariția *părinților de plasament salariați* care trebuie să obțină atestatul de *asistent maternal profesionist* (trebuie deci să aibă o pregătire corespunzătoare și abilități care să le fie evaluate de către profesioniști). De remar-

cat este că acest statut nu poate fi dobândit de rudele copilului până la gradul IV inclusiv sau în cazurile de încredințare în vederea adopției (această prevedere este destinată fără îndoială combaterii abuzurilor). Acești părinți de plasament sunt angajați cu carte de muncă de către serviciile publice sau de organisme private (doar unul dintre partenerii cuplului familial) și primesc salariul brut lunar al asistentului social cu pregătire medie (art. 23).

Alte prevederi ale legii care încercă să descurajeze atitudinea lipsită de responsabilitate a părinților se referă la contribuția lunară de întreținere pe care aceștia trebuie să o plătească în cazul încredințării sau plasamentului copilului lor. În cazul în care plata acestei contribuții nu este posibilă, Comisia pentru Protecția Copilului poate obliga pe părinți să presteze o activitate neremunerată în folosul colectivității, pe toată durata măsurii încredințării sau plasamentului. Aceasta se constituie ca o concretizare a unei alte prevederi mai generale referitoare la faptul că autoritățile locale au obligația să asigure serviciile de *prevenire* a abandonului copiilor (art. 25).

De reținut este faptul că pe tot parcursul ei legea are un caracter ce poate fi numit antiinstituțional (mai exact este profund orientată în direcția dezinstituționalizării).

Astfel, chiar în situațiile în care instituționalizarea nu poate fi evitată, ea trebuie să rămână o măsură luată doar în "*ultimă instanță*".

Noile instituții (care acum se numesc "Centre de plasament" și "Centre de primire a copilului") sunt obligate să-și orienteze preocupările în direcția oferirii unui "mediu familial" corespunzător cu necesitățile copiilor, să faciliteze contactele copiilor cu părinții lor biologici și să acționeze permanent în vederea unui scop aparent contradictoriu propriilor interese: reîntoarcerea copilului în familia lui naturală.

De asemenea, de remarcat este și faptul că nu este posibilă crearea de noi instituții, chiar prin reorganizarea vechilor

## PROFILUL SOCIAL AL PĂRINȚILOR CU COPII INSTITUȚIONALIZAȚI

Leagăne sau Case de Copii, cu excepția celor de "tip familial" (art.41).

În concluzie, se poate afirma că baza legală a noului sistem de protecție a copilului din România există și se ridică la standardele societăților celor mai dezvoltate din Europa și din lume. Rămâne acum de văzut cât de eficient va funcționa în practică acest sistem atât de coerent și modern din punct de vedere teoretic.

### Metodologia cercetării

Factorii considerați de noi ca generatori de abandon sunt următorii:

1. *Decesul unuia dintre părinți* (sau a ambilor).

Din dosarele copiilor internați reiese că sunt mai frecvente cazurile de abandon după decesul mamei decât după decesul tatălui, mai ales dacă vârsta copiilor este mică. Mamele rămase văduve încredințează copiii instituției numai în situații desperate: șomaj, pierderea locuinței, îmbolnăviri. Tatii rămași văduvi, mai ales dacă există copii de vârstă mică ce necesită îngrijire permanentă, îi încredințează cu mai multă ușurință instituției.

2. *Divorțul*. Acesta este precedat, de regulă, de neînțelegeri, conflicte care se răsfrâng negativ asupra copiilor. Principalul efect al acestui climat tensionat este neglijarea copiilor. Uneori divorțul are efecte benefice pentru copii (prin eliminarea sursei conflictelor, a tensiunilor - se reechilibrează viața de familie). Dar adesea copiii sunt "împărțiți" între cei doi parteneri și de regulă unul dintre ei îi abandonează apoi instituției.

3. *Situație familială precară*. Adică, mame singure sau care conviețuiesc cu parteneri întâmplători. În cazul în care aceste mame, de obicei tinere, sunt lipsite de suport social și sursă de subzistență, sau dacă nu simt responsabilitate și atașament față de copilul de obicei nou născut, atunci recurg la abandon. În cazul lor, acesta îmbracă forme tipice: părăsirea copilului mic în spitalele de copii sau a sugarului în maternitate.

4. *Situația materială precară*. Aceasta este exprimată în insuficiența sau absența veniturilor, numărul mare de copii în familie, condiții necorespunzătoare de locuit. Ceea ce se poate remarca este că nu toate familiile sărace își abandonează copiii. Acest factor este dublat, de obicei, în cazul abandonului cu alți factori răspunzători de scăderea responsabilității (consumul de alcool, afecțiunile psihice sau promiscuitatea relațiilor de familie).

5. *Bolile cronice somato-fiziologice sau psihice*. Acestea creează îndeobște o stare de tensiune din cauza imposibilității respectării obligațiilor vieții de familie. Mai ales când mama este bolnavă, tatăl nu-și asumă de obicei răspunderea îngrijirii copiilor. Dacă vârsta lor este mică atunci ei sunt mai expuși abandonului (la o vârstă mai mare - ex.: preadolescenți și adolescenți - copiii pot deveni un sprijin în familie și riscul de abandon este mai scăzut).

6. Alți factori considerați de noi ca responsabili de producerea abandonului au fost:

- *prezența unui exemplu de abandon în viața sau familia unuia din parteneri sau în anturajul acestora*. Astfel "imitația socială" (concept creat de Gabriel Tarde) credem că poate funcționa în acest caz, părinții fiind la curent cu beneficiile și riscurile acestui act de obicei sancționat de morala publică. Considerăm că internarea copiilor în instituții este privită în această perspectivă ca o exercitare a unui drept pe care ceilalți nu-l cunosc suficient, și se bazează pe mentalitatea că trebuie să profiți de pe urma facilităților oferite de stat (ne referim și la alte comportamente similare prezente la populația românească astăzi, cum ar fi insistența pentru a obține calitatea de handicapat sau cea de "Erou al Revoluției Române", sau pensionarea pentru motive medicale!).

7. Și, în fine, un ultim factor considerat de noi a fost *lipsa suportului social* din partea familiei largite sau a comunității în cazul familiilor imigrate din alte zone, de obicei mai sărace, și venite în căutarea unei vieți mai bune. Fiind în general respinși de comunitate, ei ajung să-și



dezvolte comportamente anomice și nu în de obicei seama de sancționarea din partea moralei publice a actului de abandon al propriilor copii. Ceea ce trebuie remarcat este că acești factori nu acționează decât arareori separat, de obicei fiind asociați câte 2, 3 sau 4 pentru producerea conduitei de abandon a copiilor. Rămâne, la analiza datelor culese, să stabilim o ierarhie a importanței cauzale a lor în procesul studiat.

## Populația și eșantioanele

Populația vizată de prezenta cercetare este constituită din mulțimea părinților copiilor aflați în instituții de ocrotire: leagăne și case de copii, din Timișoara pe de o parte, și pe de altă parte mulțimea părinților copiilor care, deși au probleme sociale, nu și-au internat copii în instituții de ocrotire.

În ceea ce privește prima grupă de populație, putem spune că în anul 1997 în județul Timiș au fost internați în instituții de ocrotire 501 copii din 375 familii. Dintre familii, 153 sunt din Timișoara, reprezentând 40,8% din totalul familiilor, restul fiind din județul Timiș. Structura familiilor care au internat copiii în instituții este următoarea:

- familii legal constituite: 81 (21,6%);
- familii dezorganizate: 281 (75%) dintre care:
  - = părinți care trăiesc în concubinaj: 74 (19,75%);
  - = părinți despărțiți în fapt: 55 (14,67%);
  - = părinți divorțați: 41 (11%);
  - = copii proveniți din legături întâmplătoare: 77 (20,5%);
  - = părinți decedați: 34 (9%);
  - mama decedată: 14;
  - tatăl decedat: 16;
  - ambii părinți decedați: 4.

În anul 1998, până la data de 04.10 au fost internați în instituții de ocrotire 233 de copii din 177 familii; dintre familii, 54 sunt din Timișoara, reprezentând 30,5% din totalul familiilor.

Structura familiilor care au internat copii în instituții în 1998 (până la 04.10) este similară cu cea din 1997.

Aceste date le-am obținut de la Comisia pentru Protecția Copilului, județul Timiș, instituția care ia decizii cu privire la internarea minorilor în instituții de ocrotire.

În ceea ce privește a doua grupă de populație, și anume părinții care, deși au probleme sociale, nu și internează copiii în instituții, vom prezenta informații culese de la inspectoratul școlar Timiș și de la Organizația Serviciilor Sociale "Bethany", care are în evidență familii cu mulți copii și cu probleme sociale din Timișoara.

Pentru copii de vârstă școlară, există o statistică efectuată de Inspectoratul școlar Timiș cu privire la existența problemelor sociale în familiile acestor copii. Am putut identifica astfel câteva școli și licee unde incidența copiilor ce provin din familii cu probleme sociale este sensibil mai mare decât în celelalte școli și licee din oraș. Aceste școli și licee sunt fie școli de cartier, de la periferia orașului, fie școli profesionale. Problemele sociale identificate de Inspectoratul școlar erau următoarele: părinți șomeri, părinți alcoolici, unul dintre părinți decedat, părinți divorțați, familii cu mulți copii și venituri reduse, copii cu tulburări de comportament, copii cu dificultate de învățare fără a avea probleme de natură psihică.

Pentru copiii de vârstă preșcolară am apelat la baza de date a Serviciilor Sociale Bethany, care are în evidență familii cu probleme sociale. Majoritatea acestor familii aveau un număr relativ mare de copii și posibilități financiare reduse, părinții aveau probleme de sănătate: boli cronice, locuri de muncă prost plătite și, foarte adesea, slujbe ocazionale.

Eșantionul nostru este format din două grupe de populație:

- 160 de copii din instituții de ocrotire din Timișoara (chiar dacă ne referim în acest studiu la caracteristici ale părinților, eșantionul l-am ales pornind de la copii);

## PROFILUL SOCIAL AL PĂRINȚILOR CU COPII INSTITUȚIONALIZAȚI

- 160 de copii neinstituționalizați, dar care provin din familii cu probleme sociale din Timișoara.

Atât prima grupă a eșantionului nostru, cât și cea de a doua este formată din 30 de copii a căror vârstă este cuprinsă între 0-3 ani și 130 de copii a căror vârstă este cuprinsă între 4-18 ani.

Referitor la prima grupă a eșantionului, și anume cea formată de copii instituționalizați: 30 provin din Leagănul pentru copii Timișoara și 130 din două Case de Copii din Timișoara, una dintre ele guvernamentală și cealaltă neguvernamentală. Instituțiile selecționate pentru această cercetare sunt cele mai mari instituții de acest gen din Timișoara. Leagănul pentru copii are în îngrijire un număr de 300 de copii, Casa de Copii guvernamentală un număr de 120 copii, iar Casa de Copii neguvernamentală 200 de copii. Lotul de copii din fiecare dintre instituțiile anterior menționate a fost ales după ce li s-a cerut directorilor de instituții accesul la lista completă a copiilor pe care îi aveau în îngrijire; eșantionul a fost ales de pe liste folosind pasul de eșantionare.

La Leagăn, acest pas a fost 10, la Casa de copii guvernamentală 2, la Casa de copii neguvernamentală 2.

Referitor la a doua grupă a eșantionului, și anume, cea formată din copii provenind din familii cu probleme sociale, dar care nu au fost instituționalizați: 60 de copii au fost selecționați din baza de date a Serviciilor Sociale Bethany, aceștia având vârsta cuprinsă în intervalul 0-6 ani și 100 provin din două școli generale și un grup școlar care, potrivit statisticii efectuate de Inspectoratul Școlar Timiș, aveau cele mai multe cazuri de copii cu probleme sociale, vârsta acestora fiind cuprinsă în intervalul 6-18 ani.

Procedura de selecție a fost următoarea:

- din baza de date a serviciilor sociale Bethany, care cuprinde un număr de 270 de familii, am selecționat familiile care aveau cel puțin un copil a cărui vârstă să fie cuprinsă între 0-3 ani; numărul acestor familii era de 72. Pe baza acestei liste am ales un eșantion de 30 de familii,

folosind un pas de eșantionare 2. Din restul familiilor am selecționat familiile care aveau cel puțin un copil a cărui vârstă să fie cuprinsă între 3-6 ani; numărul acestor familii a fost de 140. Pe baza listei, folosind un pas de eșantionare 4, am ales un număr de 30 de familii. Astfel, am format lotul copiilor neinstituționalizați cu vârsta cuprinsă între 0-6 ani.

Am dorit să păstrăm o similitudine între lotul copiilor instituționalizați și neinstituționalizați în funcție de vârsta acestora.

- lotul de copii selecționați din cele două școli și grupul școlar a avut următoarea structură: au fost selecționați câte 40 de copii din fiecare școală și 20 de la grupul școlar. În fiecare școală, prin informații obținute de la diriginți, am alcătuit liste cu copii cu probleme sociale și, folosind pasul de eșantionare, am obținut eșantionul final.

### Prelucrarea datelor

Datele culese au fost prelucrate statistic în încercarea de a găsi un model explicativ în privința factorilor care influențează în mod decisiv instituționalizarea. Datorită faptului că variabila noastră dependentă poate lua doar două valori (1-prezența sau 0-absența instituționalizării) metoda folosită a fost **analiza de regresie logistică**. Am încercat astfel să elaborăm un model predictiv care să ne înfățișeze caracteristicile familiilor cu riscul cel mai ridicat de instituționalizare. Această metodă nu ne permite analiza rând pe rând a ipotezelor considerate, având însă beneficiul de a ușura realizarea unui model cuprinzător al factorilor care influențează fenomenul studiat precum și a ponderii (importanței) lor relative în predicția comportamentului analizat. Astfel, considerăm ca valide ipotezele care au justificat prezența variabilelor reținute în model, și invalide (altfel spus, fără o valoare explicativă și predictivă pentru populația aleasă de noi) pe cele care nu au intrat în modelul propus.





Primul pas a constat în încercarea de a determina semnificația legăturii, a corelației dintre factorii considerați ca determinanți pentru instituționalizarea copiilor și prezența fenomenului instituționalizării. Pentru aceasta am aplicat testul  $\chi^2$  (*chi*<sup>2</sup>) la tabelele de corelație construite pentru toate variabilele independente reținute. S-a constatat că unele variabile considerate de noi ca foarte semnificative cum ar fi "statutul legal al copilului", "vârsta mamei la nașterea copilului", "nivelul de instrucție al pă-

rinților", "ocupația părinților", "religia părinților", "starea de sănătate a părinților" ș.a. s-au dovedit ca neinfluențând instituționalizarea propriilor copii. Este posibil ca analiza întreprinsă de noi să nu fie suficient de riguroasă sau eșantionul ales să fie nereprezentativ. Cercetările ulterioare o vor dovedi!

Factorii reținuți de noi ca influențând de o manieră semnificativă internarea copiilor într-o instituție de ocrotire au fost:

### 1. Etnia copilului

Instituție	Etnie					Total
	Român	Maghiar	Rrom	Alta	Nu știe Nu răspunde	
Copil neinstituționalizat	129	14	15	1	1	160
Copil Instituționalizat	69	11	79	1	—	160
Total	198	25	94	2	1	320

Valoarea lui  $\chi^2$  (*chi*<sup>2</sup>) a fost 63,11 și este semnificativă la pragul 99% (0,01) pentru 4 grade de libertate.

De fapt, ceea ce ne-a interesat în mod special a fost să determinăm dacă există o diferență semnificativă în ceea ce privește comportamentul țișanilor în ce privește instituționalizarea, datorită opiniei

larg răspândită că această etnie ar fi supraraprezentată în instituțiile de ocrotire a copiilor în România. Datele culese și analizate par să confirme această ipoteză; această etnie are un număr semnificativ mai ridicat de copii instituționalizați față de celelalte grupuri studiate.

### 2. Frați sau surori în instituții

Instituție.	Frați						total
	0	1	2	3	4	5+	
Neinstituție.	153	7	—	—	—	—	160
Instituție.	85	18	20	15	8	14	160
Total	238	25	20	15	8	14	320

Valoarea lui  $\chi^2$  (*chi*<sup>2</sup>) a fost 81,26 și este semnificativă pentru 7 grade de libertate la pragul de 99% (0,01).

Ni se pare semnificativ faptul că numai 7 din cei 160 copii neinstituționalizați au un frate/soră internați într-o instituție de ocrotire. De asemenea este de menționat că 69 din cei 85 copii institu-

ționalizați care nu au frați sau surori în instituții sunt copii mici. Aceste elemente vin în sprijinul ipotezei noastre privind existența unui patern comportamental privind instituționalizarea care se aplică la toții copiii născuți într-o familie.

## PROFILUL SOCIAL AL PĂRINȚILOR CU COPII INSTITUȚIONALIZAȚI

### 3. Părinții au fost la rândul lor internați într-o instituție de ocrotire

Mama Instituționaliz. Copil Instituționaliz.	Neinstituționalizat	Instituționalizat	total
	Neinstituționaliz.	128	32
Instituționaliz.	50	110	160
Total	178	142	320

Tata Instituționaliz. Copil Instituționaliz.	Neinstituționalizat	Instituționalizat	total
	Neinstituționaliz.	91	69
Instituționaliz.	27	13	160
Total	117	202	320

Valoarea lui  $\chi^2$  (*chi*<sup>2</sup>) este de 81,20 și este foarte semnificativă pentru două grade de libertate (la pragul 0,01 - 99%) (primul tabel).

Valoarea lui  $\chi^2$  (*chi*<sup>2</sup>) este 57,38, semnificativă pentru două grade de libertate la pragul 0,01 (99%) (al doilea tabel).

Și această constatare vine să confirme ipoteza la care ne-am referit anterior privind existența unui model familial privind instituționalizarea. Astfel apare ca influențând în mod decisiv riscul de instituționalizare a copiilor existența unui exemplu în familie - fie el un părinte care a fost instituționalizat în copilărie, fie un alt copil mai mare internat anterior într-o instituție de ocrotire. Așa cum arătam în prezentarea ipotezelor, prezența unui comportament învățat anterior face posibilă

extrapolarea lui ca soluție convenabilă pentru dificultățile prin care trece familia. Deși această soluție este considerată inițial ca temporară și responsabilă (fereste copilul de greutăți oferind o ocrotire de calitate), solicitările vieții cotidiene și lipsa preocupărilor față de copilul instituționalizat dus la o rarefiere a contactelor și la instalarea treptată a abandonului.

Valoarea lui  $\chi^2$  (*chi*<sup>2</sup>) este 77,25, semnificativă pentru 1 grad de libertate la pragul 0,01 (99%) (tabelul 4).

De remarcat că în cazul familiei anomice cu risc ridicat de instituționalizare a copiilor (129 cazuri) - 36 sunt cazuri de concubinaj, 50 - mamă singură, 14 - tată singur, 20 - părinți recăsătoriți, 9 - părinți decedați.

### 4. Situația familiei în prezent

Situația Familiei Copil Instituționaliz.	Familie legal constituită	Familie anomică*	Total
	Neinstituționaliz.	109	51
Instituționaliz.	31	129	160
total	140	180	320

\* acoperă cazurile de: deces al părinților, părinte singur, concubinaj etc.



### 5. Număr de persoane pe cameră

Copil Instit.	0-1	1,1-2	2,1-3	3,1-4	4,1-5	5,1-6	6,1-7	7,1-8	8 +	Total
Neinstit.	30	64	32	15	4	2	1	1	11	160
Instit.	7	25	38	21	13	18	4	2	32	160
Total	37	89	70	36	17	20	5	3	43	320

Este un indicator al situației locuirii care corelează semnificativ cu riscul de instituționalizare a copiilor.

Soluția instituționalizării este probabil acceptată ca o modalitate de a ușura presiunea supradensității în spațiul locuirii familiei. Desigur, așa cum analiza de regresie o va dovedi nu este un factor

hotărâtor, dar își aduce contribuția în adoptarea deciziei de internare a copilului într-o instituție de ocrotire.

Valoarea lui  $\chi^2$  (*chi*<sup>2</sup>) este 93,94 și este semnificativă pentru opt grade de libertate, la pragul 0,01.

### 6. Venitul pe membru de familie

Copil Instituționaliz.	Venit/ membru fam.	- 100.000	100.000 -200.000	200.001 +	Ns/Nr.	Total
Neinstituționaliz.		72	41	22	25	160
Instituționaliz.		132	2	-	26	160
Total		204	43	22	51	320

Se observă venituri relativ mai scăzute pentru familiile care și-au internat copiii în instituțiile de ocrotire.  $\chi^2$  (*chi*<sup>2</sup>) are valoarea 75,03 semnificativă la pragul 0,01 pentru 3 grade de libertate.

Venitul, deci sărăcia, deși factor important în instituționalizare nu este totuși factorul hotărâtor - așa după cum analiza de regresie pe care o prezentăm în continuare o va dovedi.

### Analiza de regresie

După cum am arătat anterior, tipul de analiză folosit a fost *regresia logistică*, datorită caracteristicilor variabilei dependente. Acest model estimează probabilitatea producerii unui eveniment (în cazul nostru, instituționalizarea copiilor) în funcție de o serie de variabile independente. Modelul construit stabilește, în funcție de coeficientii din ecuația curbei de regresie,

influența relativă a fiecărei variabile independente la producerea fenomenului analizat. Se poate, deci, realiza o ierarhizare a factorilor care participă la apariția fenomenului analizat de noi.

După o serie de încercări, factorii reținuți ca determinanți au fost cele șase variabile analizate anterior, care s-au dovedit a fi în mod semnificativ corelate cu variabila dependentă (de asemenea, ele au rezistat analizei de corelație internă - dovedindu-se deci ca nefiind corelate între ele).

Metoda aleasă pentru analiza de regresie logistică a fost *Forward Stepwise* (LR), ceea ce înseamnă că sunt introduse pe rând variabilele independente alese pentru a fi incluse în model în funcție de cel mai mic nivel de semnificație al scorului statistic (oricum mai mic decât pragul de 0,05). În același timp, sunt examinate variabilele pentru a fi excluse din model după metoda testului LR (*likelihood ratio*). Aceasta implică estimarea modelului cu fiecare variabilă

## PROFILUL SOCIAL AL PĂRINȚILOR CU COPII INSTITUȚIONALIZAȚI

Variable	Score	df	Sig	R
Q5_	63.1163	4	.0000	.3525
Q5_(1)	44.7879	1	.0000	.3106
Q5_(2)	.1653	1	.6843	.0000
Q5_(3)	62.1581	1	.0000	.3683
Q5_(4)	.3337	1	.5635	.0000
Q7_	12.9346	1	.0003	.1570
Q10_(G by Q9_G)	76.1923	1	.0000	.4090
Q11_	77.2571	1	.0000	.4119
Q12_	41.9459	1	.0000	.3001
Q13	.0005	1	.9813	.0000

eliminată pe rând și observând modificarea mărimii LR când variabila respectivă dispare.

Astfel, la începutul prelucrării, când modelul conține doar constanta, variabilele independente sunt analizate sub forma (vezi tabel).

Benning BlockNumber 1,  
Method: Forward Stepwise (LR)

Variables not in the Equation

Residual Chi Square 151.305 with 9 df Sig = .0000 Unde, în coloana "Score" este menționat scorul statistic - care testează ipoteza de nul, adică dacă în fapt coeficientul de regresie pentru respectiva variabilă este 0, iar "sig" - arată nivelul de semnificație statistică dacă variabila respectivă ar fi introdusă în model.

Variabilele independente sunt:

- Q5 - etnia copilului;
- Q7 - frați/surori în instituții de ocrotire;
- Q10 G - dacă tata a fost internat în instituție;
- Q9 G - dacă mama a fost internată în instituție;
- Q11 - Situația familiei în prezent;
- Q12 - Număr de persoane pe cameră;
- Q13 - Venitul pe membru de familie.

În legătură cu variabilele independente trebuie să facem două mențiuni:

a. variabila Q5 - etnia copilului - este de tip categorial. Aceasta înseamnă că variația ei nu este cantitativă sau ordinală, ci faptul că este o variabilă nominală.

Pentru a o putea prelucra este necesară crearea de noi variabile care să indice prezența sau absența fiecăreia din categoriile acestei variabile. În cadrul modelului nostru, variabila Q5 - etnia copilului - are 5 categorii:

- cod 1 - români (198 cazuri)
- cod 2 - maghiari (25 cazuri)
- cod 3 - țigani (94 cazuri)
- cod 4 - altă etnie (2 cazuri)
- cod 99 - nu știe/nu răspunde (1 caz).

Codificarea și prelucrarea variabilei s-a făcut după metoda "deviation" - metodă ce compară efectul fiecărei categorii cu excepția ultimei, cu efectul mediu al tuturor categoriilor variabilei.

b. variabilele Q9G și Q10G (mama sau tata internați într-o instituție de ocrotire) au fost considerate împreună ca formând o singură variabilă (Int 1 sau Q10G \* Q9G) care poate lua 2 valori: 1 dacă vreunul sau ambii părinți au fost instituționalizați și 2 dacă nici unul din ei nu a fost instituționalizat.

În final, s-a obținut următorul model:

-2 Log Likelihood 209,789 (arată șansa finală a producerii evenimentului analizat);

Goodness of Fit 290,905 (compară probabilitățile observate cu cele prezise de model) - ca și tabelul următor:

Classification Table for Q1c (variabila dependentă).



Observed	Predicted		Percent correct
	0	1	
0	137	23	85,63%
	27	133	83,13%
	Overall		84,38%

Acest tabel arată numărul cazurilor (respectiv procentul lor) care au fost prezise corect prin aplicarea modelului față de cazurile observate. Astfel, se constată că din cei 160 copii instituționalizați 133 (83,13%) au fost corect anticipați de către modelul realizat, în timp ce din cei 160

neinstituționalizați, previziunea a fost făcută corect în 137 cazuri (85,63%).

Astfel, valoarea predictivă a modelului realizat este considerabilă, fiind validă la un procent general de 84,38% din cazurile analizate.

Un alt argument în favoarea acceptării modelului propus este și mărimea:

<b>Model Chi - Square</b>	<b>Chi Square</b> 233,825	<b>Df</b> 9	<b>Signific.</b> .0000
---------------------------	------------------------------	----------------	---------------------------

care arată că prin aplicarea modelului nostru diferența dintre șansa inițială (-2 *Log Likelihood*) 443,6142 de producere a fenomenului și șansa finală 209,789 este semnificativă la 9 grade de libertate.

Și în sfârșit, iată cum arată modelul nostru. (vezi tabel) În care:

coloana B - reprezintă logaritmul șansei producerii fenomenului instituționalizării ca urmare a variației respective variabile independente;

coloana S.E. - reprezintă eroarea standard ;

coloana df - (*degrees of freedom*) - reprezintă gradele de libertate;

coloana Sig - reprezintă pragul de semnificație;

coloana R - indică șansa producerii evenimentului, determinată de variația variabilei respective;

coloana Exp (B) - arată influența relativă a fiecărei variabile (de fapt indică cu cât cresc șansele producerii evenimentului studiat ca urmare a variației cu o unitate a respectivei variabile.

De asemenea, ultimul tabel (*model if Term Removed*) arată că toate variabilele au în cadrul modelului o influență relativă semnificativă și că nici una dintre ele nu poate fi eliminată.

Variables in the Equation							
Variable	B	S.E.	Wald	df	Sig	R	Exp (B)
Q5			20.4571	4	.0004	.1676	
Q5 (1)	1.8667	32.8564	.0032	1	.9547	.0000	6.4667
Q5 (2)	1.4169	32.8590	.0019	1	.9656	.0000	4.1245
Q5 (3)	3.6845	32.8571	.0126	1	.9107	.0000	39.8242
Q5 (4)	2.4502	32.9053	.0055	1	.9406	.0000	11.5907
Q7	1.4775	.3790	15.1961	1	.0001	.1725	4.3820
INT 1	-.6517	.1647	15.6573	1	.0001	-.1755	.5212
Q11	1.7410	.3905	19.8761	1	.0000	.2007	5.7030
Q12	.3129	.0980	10.1888	1	.0014	.1359	1.3674
Q13	-.0228	.0080	8.2137	1	.0042	-.1184	.9774
Constant	4.9742	32.8693	.0229	1	.8797		

# PROFILUL SOCIAL AL PĂRINȚILOR CU COPII INSTITUȚIONALIZAȚI

## Interpretarea modelului

Se observă din analiza coloanei Exp (B) că influența cea mai mare asupra instituționalizării o are etnia copilului (Q5), copiii țigani (B) având șansele cele mai ridicate de instituționalizare. Urmează apoi situația familială (Q11), caracterul ei anomic influențând de o manieră semnificativă șansa instituționalizării copiilor. Prezența unor frați/surori internați deja în instituțiile de ocrotire (Q7) exercită de asemenea o influență importantă asupra riscului de instituționalizare. Numărul de persoane pe cameră (Q12) joacă și el un rol deși mai puțin semnificativ, arătând că presiunea acestui factor poate influența familia să aleagă această soluție extremă. În sfârșit, venitul pe membru de familie (Q13) (sărăcia) și existența unui model parental privind instituționalizarea (INT1) se dovedesc factorii cu influența cea mai puțin semnificativă în luarea deciziei de internare a copiilor în instituția de ocrotire. De menționat valoarea negativă corespunzătoare acestor ultime variabile pe coloanele B și R ceea ce semnifică influența negativă pe care o exercită variația lor crescătoare asupra producerii evenimentului studiat (reamintim că la codificarea variabilei Q10G x Q9G s-au folosit codurile: 1 - a fost internat în instituțiile de ocrotire; 2 - nu a fost internat în instituțiile de ocrotire).

Factorii reținuți ca semnificativi în modelul de analiză prezentat necesită și o analiză și o explicație teoretică. Astfel, ni se pare semnificativ faptul că șansa cea mai ridicată de instituționalizare o au copiii romei. Acest lucru pare perfect explicabil dacă analizăm principalele caracteristici și tendințe manifestate în cadrul acestei minorități, în mod special după evenimentele din decembrie 1989. Astfel situația materială precară, nivelul scăzut al educației, stilul de viață autodistructiv reprezintă principalii factori de risc în acest caz. Potrivit datelor obținute la Recensământul din ianuarie 1992, în România s-au declarat 409.723 țigani (romei), adică 1,8% din populația țării. Estimările

realizate de specialiști pe baza unor metode științifice indică o populație de țigani de circa 1 milion de persoane (peste 4% din populația țării). Principalele tendințe ce se manifestă în perioada actuală la nivelul acestei populații sunt:

- sărăcie mai accentuată decât cea observată la majoritatea populației românești;

- creștere mai accentuată a criminalității comparativ cu restul populației, însoțită de o creștere a violenței acțiunilor delincvente. Desigur, tendința către crimă organizată și violență nu este o caracteristică specifică doar populației de romei;

- explozie a conflictelor între grupuri aparținând populației majoritare și grupuri de romei, care au degenerat uneori în conflicte interetnice deschise.

Caracteristicile sociale ale populației de romei, puse în evidență de studiile recente, se referă la:

- lipsa calificării profesionale: 74% dintre romei nu au pregătire profesională adecvată, lucru evident mai ales în cazul femeilor;

- lipsa unui loc de muncă stabil: dintre cei peste 16 ani doar 22,1% sunt angajați (față de 58,6% la nivelul întregii populații românești);

- privarea de libertate: 1,2% din populația adultă se află în penitenciar, ceea ce înseamnă aproape de două ori mai mulți față de populația țării: 0,5%;

- doar 0,4 % dintre cei peste 16 ani sunt incluși în cadrul sistemului de învățământ. În ceea ce-i privește pe cei sub 16 ani, proporția de integrare școlară este extrem de redusă de asemenea: 2%. Proporția analfabeților în cadrul acestei populații este foarte ridicată: 27,3% (de asemenea, cu mari diferențe între cele două genuri: 18,6% la bărbați și 35,2 % la femei);

- familiile de romei sunt în general familii largite (cu minimum 3 generații). Unele fete se căsătoresc foarte de timpuriu (12 ani); media vârstei primei căsătorii la femeile rome este de 17 ani, în timp ce media populației românești este de 22,2 ani. Rata natalității în familiile de romei este de asemenea ridicată: 4,35 copii față de 1,79 media pe întreaga populație româ-



nească. Planificarea familială este aproape inexistentă la aceste familii - o cercetare recentă pe bază de eșantion arată o proporție de 61,9 % de cupluri de rromi care nu folosesc nici un mijloc de control al fertilității - ceea ce are ca rezultat o rată deosebit de ridicată a mortalității infantile: 63 la 1000 de copii născuți vii<sup>3</sup>.

Toate aceste elemente explică de ce populația de rromi este o minoritate marginalizată care recurge la instituționalizarea propriilor copii ca o metodă de supraviețuire și de adaptare la situația sa specifică în care se găsește ea astăzi în societatea românească.

Următorul factor în ordinea importanței se referă la situația familială și statutul copilului în cadrul familiei. Cercetarea noastră a dovedit că dintre copiii aflați în instituții 50% sunt legitimi și recunoscuți față de 85% dintre cei neinstituționalizați. Un alt indicator al stabilității și coeziunii familiale utilizat a fost numărul de frați vitregi, deci de familii reconstituite - dovadă a instabilității familiale. Astfel, dintre copiii aflați în instituțiile de ocrotire aproximativ 39% au cel puțin un frate vitreg, în timp ce dintre copiii neinstituționalizați luați în studiu doar 20% (circa jumătate față de celălalt grup) prezentau această caracteristică. Fără îndoială însă că cel mai sensibil indicator al situației familiale este cel care descrie situația părinților copilului (vezi tabel).

Dintr-o analiză sumară a acestor date se observă, în primul rând, legătura dintre caracterul legal constituit și complet

al familiei și caracteristica neinstituționalizării copiilor. Astfel, 109 copii (68%) dintre cei neinstituționalizați se bucură de condiții familiale normale, în timp ce dintre copiii instituționalizați doar 31 (19%) se bucură de astfel de condiții. Este evident deci că marea majoritate a copiilor instituționalizați provin din familii instabile, incomplete putând astfel considera stabilitatea familiei ca factor determinant în internarea copiilor într-o formă de ocrotire extrafamilială.

Un al treilea factor ca importanță în determinarea comportamentului de instituționalizare s-a dovedit a fi prezența unui alt copil în instituție. Așa după cum am mai arătat existența unui model social folosit anterior ușurează acest semi-abandon și deculpabilizează părinții care de fapt își protejează situația și bunăstarea personală. Instituționalizarea anterioară acționează și ca un factor de modelare a comportamentelor, oferind totodată și informații utile despre procedurile de urmat și despre factorii administrativi implicați în luarea deciziei de internare a copiilor într-o instituție de ocrotire. Tot ca model acționează, desigur, și instituționalizarea unuia sau a ambilor părinți - care în modelul explicativ propus acționează ca al șaselea factor determinant al conduitei de instituționalizare a propriilor copii. Așa după cum am arătat cu un alt prilej, tinerii proveniți din instituții au competențe reduse de a asimila valori și comportamente ale societății exterioare instituției și de aceea prezintă tendința de endogrupare,

	Fam. legal const.	Concubinaj	Mamă singură	Tată singur	Mamă -cuplu nou	Tată-cuplu nou	Decedați	Non răsp.	Total
Instituționalizați	31	36	50	14	13	7	5	4	160
Neinstituționalizați	109	7	30	-	6	1	-	7	160
Total	140	43	80	14	19	8	5	11	320

## PROFILUL SOCIAL AL PĂRINȚILOR CU COPII INSTITUȚIONALIZAȚI

considerând modelul instituțional ca acceptabil și dezirabil. Din cauza instabilității și a greutăților de adaptare socială la nivelul acestui tip de cuplu, soluția instituționalizării este văzută ca singura posibilă și e folosită cu precădere.

Un alt factor determinant al conduitei părinților de a-și instituționaliza proprii copii este situația locuirii, care s-a degradat substanțial după 1989.<sup>4</sup>

Și în fine, un ultim factor identificat de modelul propus de noi ca declanșator al comportamentului de instituționalizare a copiilor se referă la venitul pe membru de familie, de fapt un indicator al sărăciei. Este, fără îndoială, una din cele mai grave cauze ale disfuncțiilor sociale înregistrate la nivelul societății românești în perioada actuală. Așa după cum se știe, standardul de viață al populației românești a înregistrat o scădere dramatică după 1989. Polarizarea economică s-a accentuat rapid datorită unui ansamblu de factori: apariția unor posibilități de câștig care a dus la acumularea unor averi enorme pe fondul lipsei de reglementări și a dezechilibrelor specifice tranziției spre economia de piață, numărul efectiv al salariaților a scăzut cu aproape 25% în 1995 față de

1990, multe salarii au fost înlocuite cu forme de venit non-salariale net inferioare: pensii, ajutor de șomaj, alocație de sprijin, ajutor social; diferențierea dintre salarii a crescut rapid, salariile mici înregistrând o scădere relativă mult mai rapidă. Cu excepția unor venituri provenite din economia privată, care au înregistrat creșteri spectaculoase, toate celelalte venituri au scăzut în mod îngrijorător. Ca o consecință se înregistrează o explozie a sărăciei, cu efecte sociale din cele mai nebanuite, cum ar fi și fenomenul analizat de noi: instituționalizarea copiilor. De remarcat, totuși, că acest factor, considerat adesea ca cel mai important în declanșarea comportamentului de instituționalizare, s-a dovedit în cazul modelului propus de noi ca având o importanță secundară. În consecință, nu familiile cele mai sărace cer sprijinul autorităților pentru a-și interna proprii copii în instituțiile de ocrotire.

**În concluzie, șansele cele mai ridicate de instituționalizare le au copiii proveniți din familii de rromi, dezorganizate, în care cel puțin unul dintre frați și/sau un părinte a fost deja instituționalizat, cu condiții de locuire precare și cu venituri insuficiente.**

### Note și bibliografie

1. Cătălin Zamfir, *Dimensiuni ale sărăciei*, 1994, Editura Expert.
2. Publicată în B. Of. nr. 28 din 28 martie 1970.
3. Datele provin din lucrarea *Țiganii între ignorare și îngrijorare*, coord. C Zamfir,
4. Pentru date privind evoluția indicatorilor de locuire vezi Dan, N. A. în lucrarea *Politici sociale în România '90 - '98*, coord Cătălin Zamfir, Ed. Expert, București, 1999.